

ORGANISMUL MILITAR AL STATULUI: ABORDARE METODOLOGICĂ A CERCETĂRII

Constantin MANOLACHE, Ion COROPCEAN

Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

This article is tackling some theoretical and practical issues concerning the military body of the state. Considering the relevance of the scientific settlement for methodological problems as a theoretic approach in order to strengthen the military body of the state, the author is wondering, which are the social-political backgrounds of the military body research? Also, they are looking for an answer on what kind of methodological approaches, elaborated within the political sciences, are suitable in this regard?

Procesul de cercetare a problemelor teoretice și practice vizând organismul militar al statului traversează astăzi o etapă specifică, însoțită de reevaluarea abordărilor științifice și a paradigmatelor de conducere, ca efect al schimbării situației economice, social-politice și spiritual-morale în cadrul societății și armatei; de clarificarea locului și rolului organismului militar în sistemul relațiilor politico-militare în țară și în lume; de analiza influenței lui asupra asigurării securității naționale [1].

Odată ce rezolvarea științifică a problemelor metodologice, ca premisă teoretică a consolidării organismului militar al statului, are o importanță deosebită, apar ca firești întrebările: care sunt, atunci, bazele social-politice ale cercetării organismului militar? Ce fel de abordări metodologice, elaborate în cadrul științelor politologice, sunt preferabile în acest context? [2].

Ca să putem răspunde la asemenea întrebări, le vom analiza în continuare pe cele care, după părerea noastră, sunt mai productive și mai euristice.

Analiza social-politică presupune cercetarea domeniului de studiu (esența, conținutul, principiile și legitățile constituirii și funcționării organismului militar al statului, principalele lui probleme și tendințele dezvoltării acestuia la etapa contemporană) din punctul de vedere al naturii lui sociale și politice, al caracterului concret-istoric, al implicării în spațiul sociocultural și politic al societății, în sfera relațiilor social-politice.

În procesul abordării social-politice apare posibilitatea reală de a studia respectivele probleme în contextul dialecticii dintre social-obiectiv și subiectiv, material și spiritual. Aspectul social-politic al funcționării și dezvoltării organismului militar al statului „fixează”, astfel, pe de o parte, momentul interacțiunii și unității părților unui întreg, iar, pe de altă parte, se manifestă prin soluționarea diverselor contradicții ce apar între ele.

Conținutul aspectului social-obiectiv al problemelor de funcționare și dezvoltare a organismului militar al statului este constituit, întâi de toate, din factorii ce determină acest proces, formând „comanda” socială, aplicată la caracterul, conținutul, scopurile și funcțiile organismului militar. Cele mai importante dintre acestea sunt:

- schimbarea situației politico-militare mondiale;
- perioada de tranziție în dezvoltarea statalității moldovenești;
- perioada transformării tuturor relațiilor sociale;
- dificultățile și contradicțiile organismului militar la etapa actuală.

Conținutul aspectului social-subiectiv determină activitatea tuturor subiecților politicii militare a statului, societății, organelor militare și civile de conducere, caracterizate prin implicarea acestora în procesele funcționării și dezvoltării organismului militar.

În procesul studierii organismului militar al statului un rol metodologic principal revine abordării substanțiale în cadrul cunoașterii sociale; ea presupune analiza condițiilor și factorilor sociali care, interacționând, fac posibilă apariția organismului militar al statului ca sistem autonom, capabil să realizeze acțiuni militare.

Evidențierea calității substanțiale a *organismului militar al statului* permite științei politologice să soluționeze două probleme interdependente destul de importante.

Prima presupune stabilirea unei determinări calitative a sistemului, diferențelor lui față de obiectele externe și proprietățile acestora. Este vorba, întâi de toate, de stabilirea semnalmentelor esențiale ale organismului militar al statului.

Unul dintre acestea este *apartenența organică la stat*. Se știe că organismul militar a apărut și s-a dezvoltat ca parte integrantă a statului, ca instrument al realizării politicii interne și externe a acestuia. Înțelegerea și

explicarea esenței unui organism militar poate fi atinsă prin raportarea lui la natura socială a statului care a creat acest organism. Modificarea caracterului social al statului, a ordinii social-statale implică, inevitabil, modificări corespunzătoare ale organismului militar.

Un alt aspect esențial ce caracterizează organizarea militară a statului este *caracterul ei organizat și dotarea cu armament*. În calitate de institut al statului, organismul militar posedă un șir de particularități, caracteristice oricărei structuri statale. Însă, dotarea cu armament și posibilitatea de a exercita acțiuni militare îl diferențiază principial de celelalte componente, oferindu-i un statut special în cadrul sistemului politic al societății. Datorită forței militare concentrate în cadrul organismului militar, acesta reprezintă cel mai puternic instrument de exercitare a puterii politice.

În fine, al treilea aspect esențial care diferențiază organismul militar de restul structurilor statale, inclusiv de unele structuri de forță ce dispun de armament (de exemplu, poliția, trupele de protecție civilă etc.) este *capacitatea acestuia de a purta operații militare și de a soluționa în mod autonom anumite sarcini strategice*. Se știe că războiul, acțiunile militare reprezintă un fenomen social specific. Fiind o continuitate a politicii de stat, a claselor și grupurilor sociale aflate la putere, războiul necesită mobilizarea tuturor forțelor și mijloacelor în scopul obținerii victoriei asupra dușmanului, în anumite situații punând în pericol însăși existența statului. De aceea, organismul militar ca subiect principal al războiului are o poziție exclusivă în societate și necesită atenție și susținere permanentă.

Vorbind despre organismul militar, despre particularitățile și caracteristicile lui specifice, trebuie să menționăm că, de fapt, nu există organism militar al statului în general. Există organismul militar al unui stat concret, cu caracter determinat, o structură social-politică care urmărește anumite scopuri, are o anumită putere militară, anumite forme și metode de organizare a operațiilor militare, o anumită doctrină militară care se dezvoltă într-o anumită direcție. În lumea contemporană, organismele militare ale țărilor se deosebesc după tipul lor social-politic, nivelul asigurării tehnice, formele de organizare etc. Însă, dacă sunt analizate în relație cu diferite blocuri politico-militare (de exemplu, NATO), în cadrul lor pot fi observate momente comune, o anume unificare. Organizațiile militare ale statelor pot fi clasificate în dependență de caracterul puterii politice (regimuri totalitare, autoritare, democratice etc.) și de forma de organizare statală (stat unitar, federativ etc.).

Toate elementele organismului militar sunt unite printr-o anume structură, prin relații interne create de sistem. Particularitatea esențială a acestei structuri o constituie caracterul multidimensional al legăturilor și interdependențelor, care oferă baze pentru perceperea organismului militar ca sistem constituit din subsisteme relativ autonome: *subsistemul de asigurare* a organismului militar, menit să creeze condițiile economice, social-politice, moral-spirituale necesare soluționării cerințelor protecției militare; *subsistemul de conducere*, care realizează conducerea și dirijarea politico-militară a întregului organism militar și a elementelor lui esențiale; *subsistemul de realizare a scopurilor*, care soluționează nemijlocit problemele politice, economice etc. prin metode militare [3].

În acest sens, în cadrul organismului militar pot fi evidențiate două aspecte interdependente: *aspectul spiritual* (ideologia politico-militară, teoriile politico-militare, cunoștințele militare, ideile militare etc.) și *aspectul practic* (relațiile politico-militare, funcționarea elementelor organismului militar, instrumentele materiale pentru realizarea operațiilor militare etc.).

În viața reală, aspectul spiritual și cel practic al organismului militar se află într-o unitate dialectică indisolubilă, reprezentând două părți ale aceluiași întreg. Totodată, în plan generic, aspectul spiritual al organismului militar și, mai ales, *componenta lui politico-militară* contribuie, în multe privințe, la formarea relațiilor sociale reale în cadrul sistemului militar al statului și, într-un anumit sens genetic, are rol dominant în procesul de funcționare și dezvoltare a organismului militar.

Cel mai important scop al abordării substanțiale constă în determinarea sursei unice și a bazei privind organizarea internă a sistemului, realizarea unei clasificări științifice stricte a tuturor formelor de organizare din cadrul așa-numitei calități substanțiale [4]. Deoarece viața socială reprezintă un proces de activitate în comun a oamenilor, tot ce există în societate reprezintă o anumită manifestare a activității omului. Iată de ce sursa unică și baza organizării interne a sistemului militar al statului o reprezintă activitatea oamenilor în direcția pregătirii și realizării de operațiuni militare. Abordarea *acțional-sistemică* (analiza taxonomică) permite stabilirea caracterului, conținutului activității subiecților organismului militar, activitate destinată pregătirii și realizării de operațiuni militare; analiza activității lor politico-militare ca bază socioculturală a mecanismului politic de realizare a scopurilor unui stat.

Activitatea militară, la rândul său, se manifestă și se dezvoltă sub două forme: activitatea politico-militară și, propriu-zis, activitatea tehnico-militară. Fiecare din aceste forme presupune existența celeilalte, fiind legate organic între ele [5].

Așadar, generalizând cele expuse menționăm că *organismul militar al unui stat poate fi perceput ca o totalitate a instituțiilor militare care, prin activități militare, asigură desfășurarea luptelor armate sau pregătirea nemijlocită pentru lupta armată a membrilor societății.*

Studierea organismului militar al statului presupune utilizarea metodelor științifice generale, comune tuturor domeniilor cunoașterii sociale și militar-științifice. Din categoria lor fac parte analiza și sinteza, inducția și deducția, abstractizarea, concretizarea, comparația, analogia etc. Cu ajutorul acestora se poate soluționa o anumită problemă sau un complex de probleme de un anumit tip. O importanță deosebită pentru analiza organismului militar al statului o are abordarea sistemică. Conform acestei metode științifice generale, sistemul reprezintă o totalitate de elemente interdependente, care formează un tot unitar și care se bazează pe proprietăți, relații și legități integratoare.

În plan metodologic, organismul militar al statului ar trebui studiat anume ca sistem, pentru că el, ca nici un alt fenomen social, se înscrie organic în cerințele menționate mai sus, iar caracterul lui, structura lui complexă, arhitectonica, prezența relațiilor informativ(de dirijare)-organizaționale etc., determină, în mod obiectiv, statutul lui de obiect social sistemic.

În cadrul acestui sistem pot fi evidențiate următoarele atribute esențiale: o multitudine de elemente (sau componente) interdependente, caracterul lor ordonat, structură ierarhică, unitate stabilă, condiționarea reciprocă a componentelor, legătura elementelor în structură, proprietatea (sau câteva proprietăți) integrativă, apărută în procesul funcționării ca sistem a organismului militar al statului.

Elementul structural de bază al organismului militar îl constituie forțele armate. Posibilitatea lor de a soluționa sarcinile militare depinde de nivelul de dezvoltare a științei militare, de înzestrarea tehnico-materială a armatei, armamentul din dotare, tehnica militară, organizarea, pregătirea profesională a personalului, starea lui morală.

Organismul militar al statului dispune și de caracteristicile de bază ale unui sistem, cum sunt unitatea și integritatea, asigurate de doctrina și politica militară unice, de principiile comune de organizare și conducere a trupelor, de asigurarea materială și moral-psihologică multilaterală. Toate aceste elemente își pot menține, într-o anumită măsură, o stabilitate și autonomie relativă. Totodată, ele nu vor rămâne neschimbate, ci se vor dezvolta în mod continuu, de rând cu societatea și cu statul. Organismul militar face parte din sistemele ce se dezvoltă pe cont propriu. Păstrându-și determinarea calitativă, el este capabil să-și modifice radical starea, să reziste în baza propriilor resurse. Anume acest fapt poate explica situațiile în care activitatea unui organism militar este eficientă chiar și în pofida unor factori externi distructivi.

Unul dintre principiile de bază ale cercetării organismului militar al statului este previziunea științifică. Aplicarea ei permite nu doar a explica prezentul, dar a prevedea și viitorul, a formula pronosticuri justificate, a descoperi noi legități și noi tendințe de dezvoltare a organismului militar, a elementelor lui structurale.

Organismul militar este o parte componentă a sistemului politic, a societății, a comunității umane și, în acest sens, reprezintă un mijloc de realizare a scopurilor acestui sistem, servind drept obiect direct de studiu al științelor politologice.

Potențialul metodologic al politologiei este important, în particular, pentru caracterizarea organizării militare a statului. Această importanță este determinată de următorii factori. În primul rând, de apartenența organismului militar la stat și la funcțiile lui, la sistemul de securitate națională și militară care, prin natura lor, poartă un caracter exclusiv politic. În al doilea rând, de determinarea naturii și sensului social al organizării militare a statelor contemporane în calitate de instituții politice ale societății civile. În al treilea rând, de dependența funcționării organismului militar de fenomene social-politice precum opinia publică, mass-media, diverse evenimente, fenomene și procese politice [6].

În fine, organizarea militară a statului dispune de particularități integrale, care nu aparțin elementelor ei structurale, luate separat. Particularitățile integrale ale organismului militar ne permit să vorbim despre integritatea lui ca sistem ce nu se reduce la suma elementelor lui componente. Un asemenea întreg trebuie studiat anume ca sistem, deoarece combinând toate datele referitoare la componentele organismului militar de care dispunem nu vom putea obține suficiente cunoștințe despre el în calitate de formațiune, fenomen social relativ autonom [7]. Proprietățile integrale ale organismului militar se axează pe forța lui, care include nu doar forța

tuturor elementelor structurale ale sistemului militar, dar și realele posibilități cumulative economice, social-politice și spirituale ale societății referitoare la desfășurarea operațiunilor militare.

Una dintre cele mai importante probleme metodologice ale cercetării sistemului militar este efectuarea analizei sistemico-structurale. Toate elementele organismului militar al statului se află într-o interdependență dialectică, formând un sistem complex, caracterizat printr-o varietate de legături și relații, fiecare dintre elemente reacționând subtil la modificarea celorlalte. Iată de ce evidențierea legităților mecanismului de relații reciproce dintre elementele structurale ale organismului militar, determinarea elementelor principale, specifice fiecărei etape istorice concrete a dezvoltării statului; înțelegerea măsurilor necesare pentru neutralizarea sau atenuarea influenței negative a factorilor și condițiilor ce împiedică utilizarea efectivă a diferitelor mijloace; metodele de violență armată etc. trebuie rezolvate în cadrul analizei sistemico-structurale a sistemului militar al statului.

Ca sistem relativ autonom, organismul militar este, în același timp, inclus în sistemul de interdependență și relații cu alte sisteme (aspectul extern al funcționării), existând și relații dintre elementele sistemului însuși (aspectul intern al funcționării). Studiul acestor legături reprezintă obiectul propriu-zis al analizei sistemico-funcționale.

Funcțiile organismului militar reprezintă direcțiile lui principale de activitate, determinate de stat, prin intermediul cărora se exprimă sensul social-politic al elementelor lui de bază:

- descoperirea în timp util a pregătirilor pentru agresiune sau a situațiilor periculoase și prevenirea la timp a conducerii supreme a statului despre acest fapt;
- formarea și menținerea în stare de pregătire a forțelor și mijloacelor ce asigură securitatea națională;
- aducerea de prejudicii adversarului, crearea unor condiții pentru stoparea operațiunilor militare în fazele inițiale de declanșare;
- participarea la operațiuni de menținere a păcii sub egida Consiliului de Securitate al ONU sau a altor structuri de securitate colectivă;
- lupta cu criminalitatea, crearea condițiilor pentru o dezvoltare economică și politică stabilă a țării, asigurarea securității militare interne a statului, menținerea ordinii publice și a legalității.

Legitățile de funcționare și dezvoltare a organismului militar posedă atât trăsături comune tuturor proceselor sociale, cât și trăsături specifice. Trăsăturile comune decurg din destinația organismului militar – posibilitatea și gradul de pregătire pentru acțiuni militare care, după conținutul lor, sunt o consecință a politicii manifestată sub o altă formă, una violentă.

Legitățile organismului militar sunt aplicate la politica militară, exprimate în doctrina militară, servesc drept bază pentru știința militară, stau la baza principiilor operațiunilor militare, a acțiunilor tuturor subiecților sistemului militar al statului.

Deoarece organismul militar se află în relație cu toate sferile de activitate ale vieții sociale, în procesul studierii acestui organism se utilizează metode speciale sau specifice de cercetare: militar-economice, militar-istorice, militar-pedagogice, militar-strategice, operativ-tactice. Altfel spus, în procesul de cercetare a organismului militar interacționează, într-un mod specific, metode cu grad diferit de generalitate – generale (filosofice), comune (general-științifice) și speciale (politologice). Aplicarea acestor metode la studiul organismului militar este condiționată, în primul rând, de specificul acestui obiect al cunoașterii militar-științifice, ale cărui funcționare și dezvoltare sunt determinate de condițiile (factorii) social-politice, economice, istorice, ecologice, spirituale etc.

La etapa actuală, organismul militar al Republicii Moldova funcționează sub influența legităților generale de funcționare. La etapa inițială de formare a statului suveran și independent Republica Moldova, organismul lui militar a intrat într-o perioadă de tranziție, determinată de condițiile transformărilor sociale ale perioadei postsovietice.

Tendența generală de dezvoltare a organismului militar al Republicii Moldova o reprezintă trecerea de la fostul sistem totalitar-birocratic de organizare militară la organizarea militară specifică unui stat de drept, democratic. Această tendință transformațională este condiționată de caracterul democratic al reformelor economice și politice, de tendințele țării noastre de a se integra în noul sistem mondial al valorilor democratice, de tendința către o dezvoltare civilizată.

Particularitățile specifice ale etapei contemporane de funcționare a organismului militar al Republicii Moldova sunt determinate de scopurile transformărilor politico-sociale drept condiții de bază ale realizării

intereselor de securitate militară a societății, statului și a personalității. Printre acestea pot fi menționate: lipsa unei baze juridice suficiente pentru funcționarea corectă a organismului militar; realizarea reformei militare și reorganizarea sistemului militar în contextul noilor transformări geopolitice din regiune și a noilor condiții social-economice de dezvoltare.

Aceste condiții specifice și unele consecințe negative au exercitat și exercită o influență considerabilă asupra procesului de constituire, funcționare și dezvoltare a organismului militar al statului moldovenesc contemporan. Studiarea naturii lor, a caracterului și mecanismului de influență asupra organismului militar, determinarea aspectelor social-politice ale acestui fenomen este unul dintre principalele scopuri ale științei politologice.

În aceste condiții, trebuie studiate cele mai importante aspecte ale organismului militar al statului în raport cu politica, în general, și cu politica militară, în particular, cu instituțiile politice ale societății civile, cu mass-media și opinia publică; cu colectivele de muncă. O astfel de abordare presupune concretizarea scopurilor metodologice ale cercetării: stabilirea raporturilor dintre politică și puterea militară, a pârgurilor politice și militare de funcționare a organismului militar, a dependenței acestor raporturi de tipul și caracterul regimului politic în stat; determinarea subiecților politico-militari, a căror activitate cărora asigură funcționarea organismului militar; determinarea dependenței caracterului organismului militar de particularitățile naționale de organizare și funcționare a statului; clarificarea rolului și importanței elementelor organismului militar în agresiunile armate.

Abordarea complexă permite să se țină cont și de influența factorilor externi asupra funcționării și dezvoltării organismului militar și, pe această bază, să se determine mărimea și dinamica resurselor necesare pentru consolidarea capacității de apărare a statului și argumentarea științifică a măsurilor ce asigură securitatea națională.

Metodologia analizei social-politice presupune studierea nivelului de corespundere a organismului militar cu bazele economice, politice, sociale și morale ale statului. Vestitul reformator militar rus D.A. Miliutin scria: „Studiind sub aspect militar fiecare stat, este cel mai important să cercetăm măsura în care sistemul militar este comparabil cu statul însuși, cu toate principiile și necesitățile sale specifice – politice, morale și materiale; deoarece cu cât mai multe particularități are statul, cu atât mai multe particularități va avea și sistemul lui militar” [8].

Un cuvânt aparte trebuie spus și despre relațiile dialectice dintre organismul militar și politică, relații destul de complexe, multiaspectuale și specifice. În esență, organismul militar reflectă întregul spectru al relațiilor politice și al schimbărilor din interiorul sistemului politic al societății. Dacă vrem să ne formăm o opinie corectă despre organismul militar, despre natura lui socială, esența, tendințele și perspectivele lui de dezvoltare, nu trebuie să ne limităm doar la el: este necesar să studiem tendințele de dezvoltare a întregii societăți și, în primul rând, a sistemului ei politic, caracterul lui, natura lui socială.

În raporturile dintre politică și puterea militară a statului rolul determinant îl joacă politica. Această situație se manifestă, în primul rând, prin faptul că, la etapa contemporană, securitatea militară națională este influențată într-o tot mai mare măsură nu de politica de pe poziții de putere, ci de puterea politicii; în al doilea rând, abordate din perspectiva unității contrariilor, politica și puterea militară sunt în raport de scop / mijloc de obținere a acestui scop și, cu toată importanța mijloacelor de agresiune militară, acestea, în ultimă instanță, sunt determinate de scopurile politice pe care le și slujesc; în al treilea rând, în țările cu sisteme politice democratice utilizarea puterii militare este strict limitată de anumite mecanisme de drept și proceduri democratice [9].

Sursa internă de dezvoltare a organismului militar al statului este contradicția dintre interacțiunea politicii militare și puterea militară. Totodată, politica determină caracterul și modalitatea de utilizare a puterii militare, a întregului organism militar al statului.

Analiza organizării militare a statului ca fenomen social-politic, argumentarea și precizarea abordărilor metodologice inițiale de cercetare a problemei au creat premise teoretice de înțelegere profundă a esenței, structurii și conținutului său.

Referințe:

1. Organizația militară – între autonomie și control // Spirit Militar Modern. - 2007. - Nr.2. - P.7-12; Vlăscean M. Organizații și comportament organizațional. - Iași: Polirom, 2003, p.86-90; Круть П.П. Военна організація держави у контексті національної безпеки України: теоретико-методологічні проблеми історичного та соціально-політичного вимірів // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції „Проблеми та задачі воєнної історії в сучасних умовах”. - Київ: Академія Збройних Сил, 1998, с.265-270.

2. Требін М.П. Системний аналіз збройних сил // Науковий вісник. Серія „Філософія”. - Випуск 5. - №11. - Харків: ХДПУ, 2000, с.17-23. Требін М.П. Армія як функціональна система // Наукові записки Харківського військового університету. Серія „Соціальна філософія, педагогіка, психологія”. - Випуск IX. - Харків: ХВУ, 2001. с.43-48.
3. Военная политология: Учебное пособие / Под редакцией В.М. Шевцова. - Москва: ВУ, 2000, с.105-107.
4. Момджян К.Х. Введение в социальную философию. - Москва: Высшая школа, 1977, с.177-178.
5. Каневский Б.М. Философско-методологический анализ научных основ военной политики государства. - Москва: ВПА, 1997, с.43.
6. Герасимов А.В. Общественное мнение и военная политика. - Москва: ВУ, 1996, с.43.
7. Момджян К.Х. Введение в социальную философию. - Москва: Высшая школа, 1997, с.182.
8. Милютин Д.А. Первые опыты военной статистики. Кн.1. - СПб., 1847, с.78.
9. Шахов А.Н. Политический потенциал оборонной мощи государства. - Москва: ГА ВС, 1992, с.18.

Prezentat la 17.03.2008